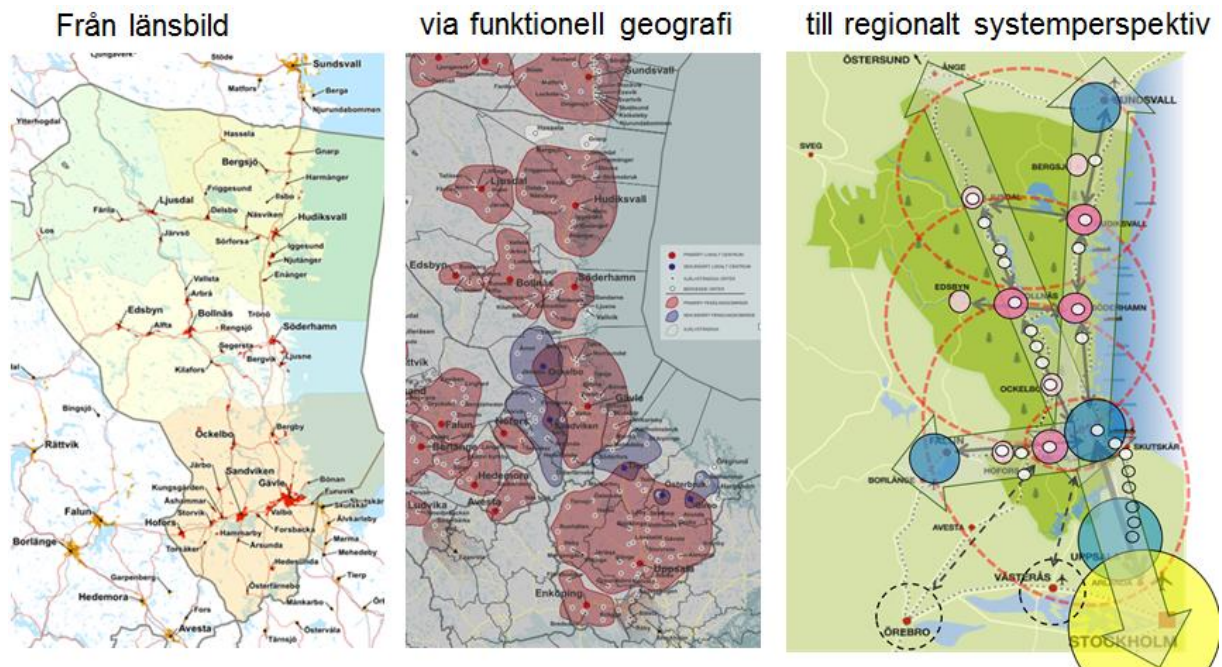

Uppgift 1 – Kartläggning av olika geografier i Gävleborg

Region Gävleborg: Madelene Håkansson, Wiebe van der Werf, Olof Linde

Bilden nedan visar några olika sätt att se på Gävleborg utifrån olika perspektiv och glasögon.

Inledande reflektioner kring geografier utifrån några nyckelbegrepp

Vårt samtal om olika geografier i Gävleborg rörde sig runt tre olika huvudbegrepp.

- Det ena var själva **Platsen** med olika strukturer, täthet och egenskaper, där vi använde ord som Stad, Ort, Samhälle, Landbygd, Glesbygd, Tätortsnära samhälle etc. för att beskriva våra platser i Gävleborg.
- Det andra var platsens **Funktioner**, vilket förenklat kan sägas utgöra det utbud, kvaliteteter och värden som olika platser representerar.
- Det tredje var olika typer av **Tillgängligheter**, som blir länken mellan platsen man är på och de funktioner och värden man vill nå.

Vi tänker att vilka *platser och funktioner* som uppfattas som attraktiva är ytterst subjektivt, och skiljer sig både utifrån *vem man är* (målgrupp och intresse), och också *vilken fas i livet man befinner sig i* (ung, gammal, arbete, studier, familj etc.) Om vi håller oss till den förenklade bilden av Stad och Land som två normer och huvudkontraster, så är det lätt att se att de har olika grundfunktioner och därmed olika attraktionskrafter. Samtidigt tänker vi att det är just i kontrasten som komplementariteten och värdet ligger. Våra liv kretsar i grunden runt var vi bor, arbetar och tillbringar fritiden. Många gör dagligen resan från land till stad eller tvärtom för att arbeta eller studera, och när helgen kommer är det många som lämnar den ena miljön för att uppleva den andra. Kort sagt kontrasterna berikar och platser

erbjuder olika värden för olika personer och därför tänker vi att det är mer konstruktivt att betrakta våra platser ur ett mer sammansatt och holistiskt perspektiv. Mer som en palette som erbjuder många färger och möjligheter - än som det ofta använda staden och landsbygden.

I samtalet konstaterar vi också att **platsbegreppen** som stad, tätort, landsbygd etc lätt blir trubbiga och otillräckliga, så snart vi tillför de **funktioner** och behov som efterfrågas. Man tänker också lätt att boende på landsbygd per se har sämre tillgång till service än en stadsbo. Medan det ju är stora grupper som definitionsmässigt bor på landsbygd som har mycket bättre tillgänglighet till funktioner som specialistsjukvård och högre utbildning än vad stadsboende har i andra delar av länet.

Tillgänglighet - avgörande nyckel för en levande region

Detta gör att **tillgänglighet** mellan olika funktioner och platser blir nyckelfaktorn för oss. Men också att vikten av närhet och tillgänglighet ser olika ut beroende vilka funktioner det handlar om. Allt har sin verksamhetslogik (offentligt som näringsliv), där vissa verksamheter är mer **platsberoende**, andra mer **befolkningsstyrda**.

Till de mer platsberoende kan exv. viss typ av industri, utvinning, jord- och skogsbruk ingå, men också besöksnäringen som i hög grad utgår från platsberoende värden. Dessa är svårare att flytta och blir därmed ofta viktiga näringar för dessa orter, och då särskilt för mer rurala miljöer. Andra verksamheter styrs mer av marknadens storlek på platsen, och har på det viset en mer kund/befolkningsdriven logik. Ju mer specialiserade verksamheterna är ju större marknad/kundunderlag kräver de generellt sett inom sitt upptagningsområde. Denna logik gäller för sjukvården och utbildning där hälsocentraler och förskola/lågstadium finns mera utspritt på flera platser, medan högre utbildning och specialistsjukvård kräver stora kundunderlag och därför lokaliseras till de större städerna. Samma logik finns inom näringslivet där mindre specialiserade verksamheter, livsmedelsbutik, frisör kräver visst kundunderlag, medan specialhandel och Ikea har helt andra krav. (I en särskild ppt-bilaga har vi också studerat hur olika näringsgrenar i Gävleborg faller ut geografiskt med dessa glasögon på)

Summerat menar vi att denna verksamhetslogik måste man också förhålla sig till i ett centrum-periferi eller stad-land perspektiv. Och också till viss del acceptera att om man väljer att leva på orter med långa tidsavstånd till större orter och städer så medför det också sämre tillgänglighet till mycket av det utbud och service som de erbjuder.

Men med detta sagt menar vi samtidigt att om vi ska kunna dra nytta av platsers komplementära egenskaper och värden som vi talade om ovan, så måste också mindre orter i perifera lägen (sett utifrån tillgång till service) också ha tillgänglighet till viss basservice för att det ska vara möjligt att bo kvar på dessa orter. För att ge möjlighet för en bred palette av

platser i Gävleborg att kunna växa med sina egna styrkor och samtidigt kunna komplettera andra orter med sina kontraster och olikheter, så krävs det att de är tillgängliga för varandra.

Vi pratade avslutningsvis om att det kan finnas olika **tillgänglighetsnivåer** som kan ses som acceptabla för orter, beroende på vilken typ av funktion som avses.

- Den första tillgänglighetsnivån handlar om att levande orter behöver tillgång till viss grundläggande basservice (offentlig och kommersiell) inom ett *nära tidsavstånd* (helst nåbart med gång och cykel) för att kunna vara attraktivt för boende. Detta kan handla om funktioner som lanthandel, drivmedel, postuthämtning, förskola, lågstadium etc. (tidsspann 15 min??)
- Den andra nivån av utbud och service behöver vara nåbart inom kortare dagligt pendlingsavstånd (helst kollektivtrafikanslutet), med tillgång till bredare arbetsmarknad och handel, omsorg, vårdcentral, högstadium/gymnasium etc. (tidsspann 30-45min??)
- En tredje tillgänglighetsnivå kan handla om tillgång till mer specialiserad arbetsmarknad, samt och utbud av varor och tjänster som inte behövs dagligen, och där man accepterar längre restider och pendlingsavstånd för att fylla det önskade behovet. Det kan handla om högre utbildning, specialistsjukvård, viss handel och offentlig service som utifrån sin verksamhetslogik endast finns på större platser i en region. (tidsspann 60 min??)

Avslutningsvis konstaterar vi att tillgången till arbete och arbetsmarknad är avgörande för platsers långsiktiga utveckling, där näringslivet med industri, service och handel är under stor omställning, och där faktorer som digitalisering, automatisering och robotifiering etc kommer ha stor påverkan för utvecklingen i många typer av orter. Hur detta påverkar utvecklingen i ett ruralt eller stad-land perspektiv är inte helt givet. Det finns det som talar för att digitalisering, autonoma fordon mm ger ett distansoberoende som kan innebära en renässans för landsbygd och mer glesa miljöer, men det går också att hitta det som talar i helt motsatt riktning.